

Julijana Beli-Genc
Milica Pasula
Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

UDK: 821.112.2.09-31
378.14
Originalni naučni rad

BOLONJA U KAMPUSU*

U kampus-romanu savremene nemačke autorke Anete Pent *Evo stiže Mišel* iz 2010. godine opisuju se studenti i univerzitetsko osoblje na fiktivnom univerzitetu Zomerštat tokom četiri semestra. U radu se roman i proces njegovog objavljivanja razmatraju u kontekstu istorijata i osnovnih karakteristika subžanra, sa ukazivanjem na prisustvo različitih tipova transtekstualnosti po Ženetu. Preko analize likova sa književnog, psihološkog i sociološkog stanovišta daje se slika postbolonjskog univerziteta i njegove povezanosti sa modernim društvom.

Кljučне речи: Anete Pent, kampus-roman, postbolonjski univerzitet.

Duga, produktivna i uspešna tradicija kampus-romana [*campus novel, college novel, academic novel, university novel* ili *university fiction*] u anglofonoj kulturnoj javnosti promovisala je kampus u atraktivan i inspirativan seting koji objedinjuje sve delove i članove univerziteta u svojevrsan mikrokosmos, što je rezultiralo raznolikim romanesknim tekstovima, s jedne strane, ali i istraživačkim interesovanjem nauke o književnosti za ta dela, s druge strane.

Za razliku od prevashodno britanske, ali i severnoameričke literature, ovaj subžanr [*Campusroman, Universitätsroman, Hochschulroman, akademischer Roman*] u književnostima na nemačkom jeziku beleži znatno skromniji kako spisateljski tako i angažman književne kritike i teorije. Iako se univerzitet, likovi profesora i studenata već vekovima unazad sporadično i parcijalno javljaju u raznim književnim žanrovima, pa i u romanu, pisci dugo nisu percipirali proces akademskog obrazovanja i univerzitet *per se* kao dovoljno zanimljivu centralnu temu svojih narativnih književnih dela (Huber, 2012: 46). U domovini obrazovnog romana [*Bildungsroman*], roman ličnosti, fokusiran na razvojno-obrazovni put individue, bio je mnogo privlačniji za autore kao i za naučnike od sociografski intoniranog romana institucije, pa bila ona i najviša obrazovna ustanova od navodno izuzetnog društvenog interesa (Kinder, 2000: 212, 214). Pored ovog interno književnog razloga, za dugi izostanak nemačkog kampus-romana u angloameričkom stilu navode se još neka moguća dodatna objašnjenja: nemački univerzitet po svojoj strukturi i svom obrazovno-političkom ustrojstvu ne odgovara ni engleskom a ni američkom sistemu koledža (Mews, 1987: 221) kao škole ili države u malom koja

* goenczj@gmail.com

podjednako oblikuje sve studente (Kinder, 2000: 214), jer je humboltovska koncepcija univerziteta, koja dobrim delom počiva na Kantovim predstavama o prosvetećenosti, prvenstveno usmerena na proces obrazovanja mentalno punoletnog pojedinca (Kant, 2002: 7-18; Beli-Genc, 2002: 45-56). Osim toga, u Nemačkoj nema pravog univerzitetskog kampusa sa svim neophodnim sadržajima kao ni institucionalno i društveno visoko uvažavanih, tradicijom bremenitih univerziteta poput Oksforda ili Kembridža, koji su kao bitan preduslov za modeliranje jednog interesantnog i uverljivog književnog miljea imali centralni značaj za nastanak engleskog kampus-romana (Kinder, 2000: 214; Weiß, 1988: 4; Rippl, 2000: 127).

Zasluga za uvođenje univerzitetskog kampusa u roman nemačkog govornog područja s razlogom se pripisuje (koja „slučajnost“!) anglisti Diteru Švanicu [Dieter Schwanitz], „školovanom“ pre svega na romanima Dejvida Lodža. Švanic, u to vreme profesor engleske književnosti i kulture na Hamburškom univerzitetu, objavio je 1995. godine svoj sada već kulturni roman žanrovski i tematski programatskog naslova *Kampus* [*Der Kampus*], koji je ubrzo postao bestseler i koji je tri godine nakon objavljivanja bio ekranizovan. Švanic je radnju romana pozicionirao na svoj matični univerzitet koji je kroz interakciju raznih departmana i gremija pokušao da poveže i objedini u jednu vrstu kampusa (Plexnies, 2006: 22). Nakon uspeha ovog dela, Švanic je, doduše, napustio univerzitet, ali je nastavio da piše o njemu i u svom drugom romanu *Krug* [*Der Zirkel*] iz 1998. godine. U prvom delu akcenat je na glavnom liku, profesoru sociologije i naučnom „olimpovcu“ Hanu Hakmanu i na sistematičnom uništavanju njegove naučne i moralne reputacije baziranom na izmišljenom skandalu oko silovanja jedne studentkinje. Taj destruktivni proces nezaustavljivo napreduje i eskalira zahvaljujući različitim politički motivisanim spletkama i vešto vođenoj kampanji protiv njega, iniciranoj sa vrha univerzitetske hijerarhije i realizovanoj uz pomoć gremija i uz svesrdnu medijsku podršku. U drugom romanu Švanic se bavi tamnim stranama sveukupne nemačke univerzitetske politike pre i posle pada Berlinskog zida (Plexnies, 2006: 22; Huber, 2012: 46-47). Tako je Švanic kao „otac nemačkog kampus-romana“, kako ga nazivaju neki kritičari, svojim prototipskim romanima ne samo utemeljio tradiciju novog subžanra u nemačkoj književnosti, nego je i njegov najeminentniji predstavnik.

Nakon Švanicovih romana pojavljuje se više izdiferenciranih formi ove romaneskne vrste, koje bi radi terminološke preciznosti možda trebalo označiti pre kao univerzitetske romane, jer im je radnja situirana uglavnom na neki od fakulteta. Oni na ironičan ili parodijski način narativizuju samu ustanovu, njeno funkcionisanje u manje ili više izraženom mobilnom reformskom stanju, zatim profesionalne i životne (ne)prilike pripadnika univerzitetske zajednice (pre svega profesora), nastavu i nauku (Huber, 2012: 47). Pošto se u tim delima često tematizuju i razni oblici zloupotrebe seksa, moći, vlasti i kriminala, bilo je skoro neizbežno da se cela romaneskna vrsta u književnoj kritici stigmatizuje kao trivijalna. To je, svakako, glavni razlog za očiglednu uzdržanost od istraživanja kampus- ili univerzitetskih romana u okviru nemačke nauke o književnosti; pored već pomenutih, jedan od

dotatnih razloga vezuje se i za konstataciju da ovaj tip romana nije inovativan u stilističkom i narativnom domenu (Rippl, 2000: 127), te je „samo u maloj meri bio korišćen za književni eksperiment” i stoga se samo retki među njima mogu smatrati „remek-delom romaneskne umetnosti” (Weiß, 1988: 2).

Nije samo nauka bila uzdržana nego i izdavaštvo, o čemu svedoči sudbina romana *Evo stiže Mišel* [*Hier kommt Michelle*] Anete Pent [Annette Pehnt], jedne „od najzanimljivijih savremenih autorki” i više puta nagrađivane nemačke romansirerke. Epitekst njenog opusa obuhvata velike feljtone i intervju objavljen u uglednim časopisima (*Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter allgemeine Zeitung*), u kojima se hvale njen neizveštačen stil, deskriptivne sposobnosti, „smisao za fini, nikada nezgrapni humor”, za uočavanje svakodnevnice komike (Hirsch, 2011). Međutim, uprkos ovoj poduzoj listi komplimentata, ili upravo zbog nje, ugledna izdavačka kuća Piper, inače matični izdavač knjiga A. Pent, odbila je rukopis s obrazloženjem da želi da sačuva profil i „dobar glas” autorke kao „ozbiljnog” pisca, koji bi svakako bio narušen objavljivanjem ovog „lakog štiva”, bez „veće književne harizme” (Hirsch, 2011). Međutim, nakon nekoliko vrlo uspešnih i posećenih javnih čitanja odlomaka romana, Frideman Holder, saradnik na Katedri za didaktiku nemačkog jezika na Katoličkom univerzitetu Ajhštet-Ingolštad i član udruženja ljubitelja književnosti „Tekst-misija”, među čijim je osnivačima bila i Pent, a koje funkcira kao „advokat potcenjenih tekstova”, pomogao je svojoj bivšoj kolegini iz Frajburga da ovo delo ne završi kao prašnjavi manuskript, zaboravljen u nekoj ladici. On je u ediciji eksperimentalno nastrojene „Tekst-misije”, koja svojom delatnošću na tržištu knjiga nastoji da izazove „malu revoluciju od dole”, u julu 2010. godine objavio ovaj roman u izdavačkoj kući levo orijentisane alternativne frajbuške knjižare Josa Frica, koja takođe podržava objavljivanje „potisnutih” tekstova (*Eichstätter Universitätsdozent bewahrt als „Anwalt der missachteten Texte” unveröffentlichte Texte vor der Schublade*). Pošto je prvo izdanje postiglo neočekivani uspeh, već decembra iste godine usledilo je i „drugo, poboljšano izdanje” (oba bez podataka o tiražu), da bi 2012. godine i Piper odustao od prvobitne namere da zaštiti autorku od same sebe i objavio ovaj roman.

Jedna od zajedničkih karakteristika autora kampus-romana je da se oni, poput Lodža i Švanica, često regrutuju iz redova univerzitetskog nastavnog osoblja prevashodno muškog pola i uglavnom iz duhovnoistorijskih nauka, posebno iz nauke o književnosti, te stoga univerzitetske prilike opisuju iz perspektive insajdera, zbog čega se ovakvi romani često nazivaju i insajder-romanima (Maidt-Zinke, 2008). Anete Pent, koja je pored germanistike studirala i anglistiku (kao i Švanic), takođe spada u red ovih pisaca: na Pedagoškom fakultetu u Frajburgu ona drži predavanja iz savremene nemačke književnosti, ali i radionice kreativnog pisanja.

Za potrebe ovog rada koristiće se drugo izdanje knjige, jer je ono po rečima pisaca Predgovora za drugo, poboljšano izdanje Holdera i Mihaela Štajgera [Michael Staiger], takođe predavača na Pedagoškom fakultetu u Frajburgu, „paratekstualno odenuto” da se ne bi prehladilo da decembarskoj hladnoći (vreme izlaska iz štampe drugog izdanja), zahvaljujući pre svega „specijalisti za odevanje teksta”

Žeraru Ženetu, koji se izričito zalaže za odgovarajuću opremu (Holder/Staiger, 2010: 9-10).

Marketinška strategija u osmišljavanju izgleda ove knjige doista paratekstualno korespondira sa različitim značenjskim elementima i ravnima romana. Podnaslov „kampus-roman” eksplicitno arhitekstualno svrstava roman u određenu žanrovsku tradiciju. Nju potkrepljuje i peritekst na poledini korica, koji prefigurira ne samo temu nego i stil romana, a istovremeno parodira izdavačku praksu da se na tom mestu štampaju najefektniji odlomci iz različitih recenzija date knjige, koji bi trebalo da navedu potencijalne čitaoce da je kupe kao i da pobude određena očekivanja u odnosu na predstojeće štivo (Fludernik, 2008: 30). Na prvom mestu je rečenica „Endlich wieder ein Campusroman, der dem Genre gerecht wird.”, pripisana „klasiku” Švanicu, koji je umro 2004. godine u jednom mestu blizu Frajburga, tako da (zbog objektivne i opravdane „sprečenosti“) nije bio u mogućnosti da napiše ovu pohvalu. Navodna autorka druge rečenice „Zum Glück komme ich nur im Vorwort vor.” je Evelin Ferenbah, sekretarica Instituta za nemački jezik i književnost Pedagoškog fakulteta u Frajburgu, ali se, u suprotnosti sa sadržinom ovog očigledno fiktivnog izliva olakšanja, njeno ime ne pojavljuje u Predgovoru niti u celom delu. Iza sledeće rečenice „Mein Beitrag zur Trivilliteratur.”, kojom se u vidu transtekstualne aluzije apostrofira jedna od optužbi na račun ovog subžanra, potpisana je sama autorka romana. Poslednjom rečenicom „Ich wage es, die Authentizität der Blurbs in Frage zu stellen.”, pripisanom Tilmanu Ramštetu [Tilman Rammstedt], nemačkom piscu i muzičaru koji je, kao i Anete Pent, dobitnik nagrade Ingeborg Bahman i sa kojim je ona često zajedno nastupala na književnim večerima, opovrgava se autentičnost svih prethodnih „citata“.

Na poledini knjige kao i umesto autorkinog predgovora pre samog teksta romana nalaze se dve rečenice koje se u celosti navode skoro u svim recenzijama:

„Dieser Roman ist larmoyant, verbittert, arrogant, ungerecht und unpsychologisch; er enthält Stereotypen, Versatzstücke, Gesellschaftskritik, Verhöhnungen, Polemik und ein negatives Weltbild. Ähnlichkeiten zu lebenden Personen sind beabsichtigt.”¹

Pisci Predgovora drugom, proširenom izdanju nazivaju ovaj tekst „uvodnim epigramom” (Holder/ Staiger, 2010: 8), kako on, ako se zanemari prozna forma, može, doduše pomalo nategnuto, da se tumači na osnovu određenih sadržinskih aspekata: pregnantno i koncizno oblikovanih misli o datom predmetu (tekstu romana), satirične sadržine, buđenja određenih čitalačkih očekivanja kroz izazivanje napete znatiželje, dok se razjašnjenje² postepeno otkriva u samom delu (Wilpert, 2001: 218-219). U književnim kritikama obično se ističe vrcava ironija ovog periteksta, u kome Anete Pent „lukavo” nagoveštava navodne slabosti romana, za koje se kasnije tokom čitanja ispostavlja da su zapravo njegove prednosti (Huber, 2012: 47).

¹ „Ovaj roman je pun suza, ogorčenosti, arogantan, nepravedan i nepsihološki; on sadrži stereotipe, otrcane fraze, društvenu kritiku, rугanja, polemiku i negativnu sliku sveta. Sličnosti sa stvarnim osobama su namerne” (Schwanitz, 1995; Schwanitz, 2000).

² Po Lesingovoj dvostepenoj definiciji epigram se sastoji iz očekivanja (izazivanja napetosti) i razjašnjenja (iznenadujućeg razrešenja) (Lessing, 1973: 427).

Nasuprot Švanicu, koji u peritekstu oba svoja već pomenuta romana potencira fikcionalni karakter likova, situiranih na jedan stvarni univerzitet i naglašava slučajnost postojanja eventualnih sličnosti sa stvarnim osobama³, romansijerka ističe prisustvo namernih sličnosti između likova romana, smeštenih na jedan fiktivni univerzitet, sa stvarnim osobama.

Predgovor prvom izdanju napisao je Frideman Holder i on ga ne slučajno, već preuzimajući autorkino poigravanje sa trivijalnim elementima, započinje citatom iz internacionalnog bestseler romana Viki Baum *Ljudi u hotelu* [*Menschen im Hotel*] iz 1929. godine: „Was im großen Hotel erlebt wird, sind keine runden, vollen, abgeschlossenen Schicksale. Es sind nur Bruchstücke, Fetzen, Teile. [...] Die Dreh-tür dreht sich, und was zwischen Ankunft und Abreise erlebt wird, das ist nichts Ganzes” (Holder, 2010: 5).

Književni kritičari su austrijsku harfistkinju i spisateljku Viki Baum⁴ dugo smatrali izrazitom predstavnicom zabavne, trivijalne književnosti, a takvoj recepciji je i sama u znatnoj meri doprinela, između ostalog i podnaslovom pomenutog romana: *Kolportageroman mit Hintergründen*⁵. Baum je koncipirala hotel iz romana takođe kao svojevrsan mikrokosmos sa stereotipnom konstelacijom likova i dinamičnim interakcijama njihovih odnosa. Likovi su sazđani od klišeja, nedovršeni su sudbina i predstavljaju žrtve masovnog društva koje teži anonimizaciji jedinke, opštoj dekadenciji civilizacije i građanskih vrednosti (Thuncke, 1992: 137).⁶

³ „Die Figuren in diesem Roman sind frei erfunden. Ähnlichkeiten mit lebenden Personen sind nicht beabsichtigt und rein zufällig.” Slična ogradijanja mogu se naći u još nekim kampus-romanima.

⁴ Viki Baum (zapravo Hedwig Baum, 1888-1960), jednu od najuspešnijih i najprevođenijih autorki književnosti Vajmarske republike, najvažniju naratorku i komentatorku vremena između dva rata, istoričari književnosti svrstavaju u pravac Nova objektivnost [Neue Sachlichkeit], a nakon njenog preseljenja u Kaliforniju 1932. godine u književnost egzila. Iako je bila uspešna spisateljica sa tiražno vrlo izraženom i medijski raznorodnom recepcijom, zbog kategorizacije njenih dela u zabavnu književnost nauka o književnosti jedva da joj je posvećivala pažnju. Poslednjih decenija došlo je do većeg naučnog interesovanja za njena dela, njihovog pažljivijeg čitanja, a usled toga i do prevrednovanja njenog opusa, tako da se Viki Baum sada svrstava u spisateljsku „srednju sferu” (Bertschik, 2005: 193-4).

Roman *Ljudi u hotelu* objavila je prvo u nastavcima u *Berlinskim ilustrovanim novinama* [*Berliner Illustrierte Zeitung*] 1929. godine, da bi potom integralni tekst izdala i u obliku knjige. Sama je dramatisovala roman i premijera komada u režiji Maksa Rajnharta održana je u Berlinu januara 1930. godine. Već sledeće godine je po romanu snimljen i film pod naslovom *Grand hotel* sa Gretom Garbo, Džozan Kraford, Džonom i Lajonelom Barimorom, kome je u kategoriji najboljeg filma dodeljena nagrada Oskar.

⁵ Ovaj ironično intoniran podnaslov izostavljen je u izdanjima posle Drugog svetskog rata, što je rezultiralo zaboravljanjem jednog bitnog značenjskog nivoa romana: ciljane ironično-kritičke demontaže savremenih kolporterskih romana kroz svesno korišćenje stereotipa (Thuncke, 1992: 147). U izdanjima romana na engleskom jeziku pod naslovom *Grand hotel* takođe nedostaje podnaslov, pre svega zbog toga što se njegovo precizno značenje teško može odrediti i samim tim prevesti. Naime, Baum reč „Hintergrund” upotrebljava u množini, što je u istoj meri neobično kao što bi bilo korišćenje plurala reči „background” u engleskom jeziku. U engleskom izdanju njenih memoara pod naslovom *Sve je bilo mnogo drugačije* [*It Was All Quite Different*] sama autorka ukazuje na nemogućnost adekvatnog prevoda ovog podnaslova (Matthias, 2006: 192, 287).

Kolporterski roman, objavljan često u nastavcima, intelektualno je plitak, služi se klišeima, usmeren je na jevtinu napetost kao ciljno dejstvo, pa se smatra književno bezvrednim masovnim produktom industrije zabave (Wilpert, 2001: 420).

⁶ Interesantno je da je u londonskom *Spektejtoru* Graham Grin napisao književnu kritiku o ovom romanu, u kojoj, između ostalog, konstatuje da je knjiga „površna, melodramska, sentimentalna, ali tehnički savršena”, što donekle podseća na prethodno citirani peritekst Anete Pent.

U romanu je posebno višeznačna simbolika okretnih vrata [Drehtür]: ona, između ostalog, signaliziraju stupanje u jedan novi svet, koji može da promeni ličnost; ona okreću ljude i od tog okretanja može čak i da im se zavrti u glavi, kako doslovno tako i u prenesenom značenju, dakle, ona su poput nekog točka sudbine; okretna vrata registruju i stalnu fluktuaciju – kako dolaske tako i neminovne odlaske (Seger, 2005: 286-301). I u kampusu iz romana postoje okretna vrata koja grubo strukturiraju ulaženje i izlaženje članova univerzitetske zajednice. Međutim, Holder ističe jednu bitnu razliku između figura u ova dva romana: dok stanovnici hotela ne znaju kako su, niti su sposobni da verbalizuju svoje stanje, dotle likovima Anete Pent u tom smislu nije potrebna pomoć, jer se pored okretnih vrata već oseća „ogromna energija za stvaranje teksta”, mada pisac predgovora priznaje da u tom tekstualnom moru na površinu isplivava i puno otpadaka (Holder, 2010: 5-6).

U peritekst romana spada i podatak sa korica da je ova knjiga „1. tom” [Band I]. Na kraju satirično intoniranog Predgovora drugom, poboljšanom izdanju, nakon konstatacije da se svet posle prvog izdanja i dalje okretao njemu svojstvenom maksimalnom brzinom, autori dodaju da su se i likovi romana promenili, pa bi bilo dobro da se u budućem drugom tomu ispriča još štošta o njima (Holder/ Staiger, 2010: 10), mada se već na početku Predgovora pružaju izvesne informacije o sudbini pojedinih figura od trenutka izlaska iz štampe prvog izdanja (Holder/ Staiger, 2010: 8).

Pre početka teksta nekih kampus-romana nalazi se moto: ponegde je to prozna maksima nekog poznatog pisca ili mislioca, a sreću se i cele pesme (kao što je slučaj u Švanicovom romanu *Krug* sa pesmom Džona Dana) ili samo nekoliko stihova (na primer dva stiha iz Šekspirovog *Soneta LXXI* u romanu Wolframa Flajšhauera *Ukradeno veče*). Pent takođe ispred teksta romana stavlja moto: „Here comes the sun, / and I say: it’s alright.” – dva stiha krajnje sadržinski plitkog, trivijalnog i melodijski jednostavnog refrena iz pesme „Here comes the sun” Džordža Harisona, gitariste engleskog rok i pop benda Bitlsi sa albuma „Abbey Road” iz 1969. godine, čime parodira ovu spisateljsku praksu.

Upadljivo je i često ukrštanje kampus-romana sa romanom s ključem [Schlüsselroman]. To se odnosi na Lodžove romane (Rippl, 2000: 141), dok se za Švanicove romane tvrdi ne samo da mesta i situacije sadrže elemente faktualnosti, nego i pojedini likovi (Paech, 2000: 235). Pent sledi tu subžanrovsku tradiciju: u uvodnom „epigramu” kao i u drugom predgovoru romana *Evo stiže Mišel* takođe se potvrđuje da se tu radi o romanu sa ključem (Holder/ Staiger, 2010: 8).

Posle duge i hladne zime, koja se tako oteгла da se činilo da nikada neće prestati, konačno je sunce ogrejalo Zomerštat [Sommerstadt – letnji grad]⁷ i njegov kampus i osmehom ozarilo lica nove generacije brucoša. U taj fiktivni grad smeštena je radnja romana, mada nije posebno teško dešifrovati da se iza ovog topo-

⁷ Ne treba zaboraviti da je prvo izdanje romana bilo u julu, a da pisci Predgovora drugog izdanja, koje je izišlo u decembru, pominju „paratekstualno odevanje” knjige da se ne bi prehladila na decembarskoj hladnoći.

nima optimističkog prizvuka krije Frajburg u Brajsgauu. Naime, na koricama, ali i u samom romanu nalaze se fotografije malog trga unutar kampusa Pedagoškog fakulteta u Frajburgu, uslikanog iz više uglova, sa neobičnom i pamtljivom skulpturom „Nagnuta kocka” [Gekippter Würfel] Alfa Lehnera [Lechner]. Ova metalna skulptura iz 1975. godine predstavlja simbol Fakulteta. Suprotno singularu iz naziva ona se sastoji iz okvirnih konstrukcija tri relativno velike kocke, koje aludiraju na gotove arhitektonske delove karakteristične za serijsku arhitekturu, a u tom stilu je sagrađen ceo kampus Pedagoškog fakulteta. Kocke su nagnute za 45° i stoje na dve ivice stvarajući utisak uznemirujuće nestatičnosti. Simbolika skulpture ogleda se u ironičnom naglašavanju varljive sigurnosti takve tehnike gradnje, ali i u arhitektonskoj monotoniji i ukočenosti (Staechlin, 1976: 6-7). Ovo umetničko intermedijalno prožimanje dobija dodatnu značenjsku dimenziju kroz simboličko i konotativno korespondiranje sa bolonjskom modularizacijom univerzitetskih studija, sastavljenih od tri nivoa i raznih modula kao sastavnih delova za građenje studijskih programa [Bauelemente]. Takođe ne treba izgubiti iz vida i podatak da se pored mnogobrojnih današnjih značenja, reč *modul* izvorno odnosila na osnovnu građevinsku meru u klasičnoj antičkoj arhitekturi. S druge strane, u istorijatu bolonjskog procesa takođe se beleži da je inicijativa ministara za obrazovanje najvećih država-članica Evropske unije za ujednačavanje evropskog obrazovnog prostora rezultirala potpisivanjem sporazuma pod naslovom *Zajednička izjava o harmonizovanju arhitekture* [istakle J.B.G. i M.P.] *evropskog visokoškolskog obrazovanja* od 25. maja 1998. godine, poznatog kao *Sorbonska izjava*.

Na Frajburg i na rečicu Drajzam, koja protiče kroz njega, ukazuje i opis male ali čiste i svetlucave reke Špringli i njene doline. Spominjanje „starih mahovinom prekrivenih filozofa” u romanu, koji su „u proteklih sto godina čuvali ulazni portal”, odnosi se na frajburšku urbanu predaju, prema kojoj ispred portala Univerziteta stoje navodno biste filozofa Platona i Aristotela, pri čemu se zapravo radi o Platonovoj i Homerovoj bisti. Prema tome, fiktionalni kampus u romanu je amalgam kampusa Pedagoškog fakulteta i Univerziteta u Frajburgu.

Da je reč o bolonjskom kampus-romanu odmah se može primetiti i po tome što je on strukturiran u četiri poglavlja koja se nazivaju „modulima”, a narativno vreme traje četiri modula odnosno četiri semestra. Svaki modul započinje sa po dve fotografije iz svakodnevice glavnog lika, brucoškinje Mišel (slike kampusa, haotični radni sto sa kompjuterom, otvorenim knjigama i hrpom papira, čitaonica Univerzitetske biblioteke, kolekcija porcelanskih mačaka, muzički instrument njenog momka, kabinet univerzitetskih saradnika).

Od samog početka subžanra satira je bitan sastavni deo kampus-romana. Pritom kvantitet i funkcija satiričnih elemenata, posebno u autoreferencijalnim romanima, u velikoj meri pomažu da se shvati spisateljska motivacija (Schmeiser, 2000). Za prepoznavanje i razumevanje satire neophodno je, naravno, poznavanje univerzitetskih prilika. U pojedinim tekstovima izraženi su ironični i samoironični tonovi, a u nekima se pisci služe parodističkim strategijama. Sve to je prisutno i u ovom „bezobraznom, arogantnom, nepravednom, inteligentnom i krajnje

zabavnom” romanu *Anete Pent* (Schulte, 2011), uz obilato karikiranje likova, situacija, institucije univerziteta, kao i uz poigravanje sa stereotipima. Upravo zahvaljujući ovakvom prosedeu delo je u stanju da krajnje slikovito i u celosti predstavi postbolonjski univerzitet, upečatljivije od bilo kog zvaničnog saopštenja, statistike ili sociološke analize (Huber, 2012: 47).

Kroz ceo roman *Pent* se prenaplašeno služi postojećim klišeima, ali ih i sama stvara stalnim ponavljanjima određenih reči ili sintagmi u različitim kontekstima, kojima će u daljem tekstu obilovati i ovaj rad, da bi što bolje ilustrovao autorsku strategiju. Floskule i klišeji koriste se već u opisivanju Zomerštata: on je mali, lep, idiličan ali nikako uspavan, bogat tradicijom, a opet inovativan grad sa ekološkom svešću (mnoštvo sunčanih kolektora na krovovima), ušuškan u pitoreskno okruženje. Dražesna okolina grada sa ljupkim uskršnje zelenim proplancima hvali se i u brošurama univerziteta.

Univerzitet Zomerštat predstavljen je takođe uz pomoć ironizovanog repertoara klišeja: i on je lep, prvorazredan, dostojan poštovanja zbog svoje starosti, ima bogatu tradiciju koja je, doduše, bolonjskom reformom dobrim delom ukinuta i u romanu uglavnom nevidljiva, samo se uzgred spominje uklanjanje „bista filozofa” sa ulaznog portala, zapravo jedinih spoljašnjih relikata tradicije, kojom se univerzitet navodno i samo na rečima diči. Na njihovom mestu u poslednjem modulu blista ogromna metalna ploča, na kojoj je pored loga univerziteta velikim crnim slovima utisnuto: „Elite Universiät / International University Sommerstadt”. Dalje se navodi da je uprkos tradiciji univerzitet otvoren za promene, inovativan; iako su prozori zbog nametnute štednje prljavi, on nastoji da se ekološki ubedljivo prezentuje (solarne ćelije na svim krovovima, sistem za razdvajanje smeća, parkirališta za bicikle).

U fokusu radnje većine novijih kampus-romana je nastavno osoblje (Fischer 2010: 18), pre svega profesori, tako da se oni mogu tematski odrediti i kao profesorski [Professorenroman] ili učenjački [Gelehrtenroman], odnosno naučnički romani [Wissenschaftlerroman]. *Pent*, međutim, za glavni lik bira studentkinju, pa prema tom kriterijumu delo može da se klasifikuje i kao studentski roman [Studentenroman]. Dok je u velikom broju kampus-romana centralna figura muškarac, ovde je devojka glavna protagonistkinja. Uprkos čestoj pojavi da se pol autora poklapa sa polom glavnog lika, kao što je to slučaj i u ovom romanu, u jednom istraživanju, sprovedenom, doduše, na malom uzorku, naglašava se nepostojanje automatizma u tom pogledu (Plexnies, 2006: 52).

Glavni akter romana je brucoskinja Mišel, „Michelle ma belle”, kojoj su roditelji nadenuili ime po popularnoj pesmi Bitlsa⁸. Ova dvojezična pesmica na engleskom jeziku i prevodom refrena na francuski jezik ima za temu teškoće vezane za verbalnu ekspresiju ljubavnih osećanja kao i za njeno razumevanje u komunikaciji između govornika različitog maternjeg jezika, uz stalno naglašavanje bojazni od eventualnog nerazumevanja stranih reči. Stoga je izbor leksike krajnje

⁸ Pritom joj je otac doktor muzičkih nauka, za koga naratorka napominje da lepo svira klavir.

ograničen i jednostavan, trivijalan, sa izraženom repetitivnošću, kao i u pesmi iz koje je preuzet moto romana. Melodija obe pesme Bitlsa, koja je inače vrlo pevljiva, prilično je rudimentarna, jer se uglavnom svodi na ponavljanje svega nekoliko akorda. Verovatno je upravo kombinacija naslova ove dve pesme („Here comes ...” i „Michelle”) kumovala naslovu romana, sa kojim se aktivira još jedan jezik – nemački: *Hier kommt Michelle* i koji bombastično najavljuje dolazak protagonistkinje na univerzitet Zomerštat na početku nove akademske godine.

Narativnim modusima pripovedanja i predstavljanja likova i situacija prezentuje Anete Pent sliku postbolonjske *alma mater*, njene dece i njihovog mentaliteta. Iako književna istoriografija beleži vrlo bogat spektar tipova studenata, od kojih su pojedini svojom utemeljenošću u aktuelnom vremensko-društvenom kontekstu obeležili sliku studenta u određenim književnim epohama ili pravcima⁹, autorka preuzima veoma malo elemenata iz postojeće tipologije, a kada to i čini, ona ih po pravilu transformiše i prilagođava svojoj karikirajućoj, ironično-satiričnoj vizuri. Tako je Mišel prototip studentkinje modernog, potrošačkog, kolektivistički i konformistički nastrojenog društva. Za nju je karakteristično bespogovorno i nereflektirano prihvatanje stereotipnih stavova i predstava, plasiranih i popularizovanih preko medija i prihvaćenih od strane ne samo generacijske nego i društvene većine. To se pre svega odnosi na isticanje primata spoljašnjosti, pa tako i Mišel svoj fizički izgled doživljava kao „bitan telesni kapital”.¹⁰ Ona je dražesna, mršava, dugokosa plavuša „vitkog, okretnog tela”¹¹, koja se redovno depilira i koja je uvek diskretno našminkana. Posebno joj je važna vitkost i stoga ne želi da zbog studija zapostavi redovne odlaske na fitness. Mišel i druge procenjuje pre svega na osnovu fizičkih stereotipa vezanih za spoljašnji izgled: za jednog starijeg gospodina pretpostavlja da je profesor, jer je ćelav i izgleda učeno; izgled i odeća saradnice i spisateljke, kod koje ide na kurs kreativnog pisanja, deluju na nju numinozno (nenašminkana, mnogo ružnija od studentkinja, iskrzan pulover sa rupama na laktovima, verovatno od puno pisanja), ali misli da umetnici još uvek mogu da dozvole sebi taj staromodni stajling iz prethodnog milenijuma. Pored ovog klišeja, blizak joj je i kliše o boemiji književnika, jer primećuje da spisateljka pije vino, kako to i priliči piscima.

Stereotipi su ne samo karakteristika nego delom i potreba modernog društva, jer je čovek uz njihovu pomoć u stanju da pojednostavi enormnu kompleksnost savremenog sveta, i u tom smislu oni predstavljaju slamku spasa u moru informacija. Mišel prihvata takođe razne stereotipe vezane za propagirani stil života: ona vodi računa o zdravlju (ne puši, pije multivitaminske sokove) i svežini u svakom

⁹ O tome više u literaturi (Kinder, 2000: 216-220).

¹⁰ Fizički izgled studentkinja je piscima kampus-romana bio značajan pre svega za motivaciju njihovog pretvaranja u objekte profesorske požude. Vrlo razvodnjeni relikv takvog odnosa predstavlja susret između Mišel i profesora emeritusa koji oseća nežnu povezanost sa uplakanom krupnoookom studentkinjom i dok je kažiprstom, donekle povijenim od dugogodišnjeg pisanja, miluje po obrazu, zapaža neverovatnu, skoro paperjastu mekoću njene kože.

¹¹ Doroteja Nolte u svom romanu *Intriga* kao izvornu slabost i fizički nedostatak lika studentkinje Brite već od samog početka ističe njene „suvišne kilograme” (Nolte, 2001: 9), da bi i kasnije u pravilnim razmacima, najčešće istim rečima nastavila da potencira njenu gojaznost.

pogledu (trenira, provodi vreme na svežem vazduhu), voli životinje, pre svega mačke (doduše, prevashodno keramičke, po mogućstvu mršave), poseduje ekološku svest (raduje je pogled na sunčane kolektore, vodi računa o razdvajanju smeća), spremna je da što više doživi, isproba nove stvari, da eksperimentiše (da se ljubi sa engleskim momcima, da jede tipično englesku hranu), da skuplja iskustva, da živi u stvarnosti i planira harmoničan i prijatan život. Međutim, ove stereotipe Mišel očigledno nije internalizovala, tako da zvuče neautentično, jer su u funkciji projektovanja poželjne slike o sebi kako radi sopstvene samopercepcije tako i radi društvenog okruženja. Da su stereotipi isključivo izraz njenog konformizma, ilustruje i kratkotrajna promena u njenom izgledu i stilu života tokom boravka u Glazgovu (bledo lice, iznenađujuće neuredna soba, nerazdvajanje smeća, ređa depilacija) i ponovna transformacija nakon povratka u Nemačku.

U većini novijih kampus-romana studenti su često opisani kao glupi, lenji, neobrazovani, bezobrazni, razmaženi, nemotivisani mladi ljudi koje odistinski interesuje jedino zabava. Za razliku od takvih likova, Mišel, koja je maturirala sa natprosečnim rezultatom, ambiciozna je, poseduje dobru memoriju i sposobnost brzog shvatanja, ali samo onoga što nije preterano komplikovano. Upisala se na studije germanistike, jer nemački već zna, i anglistike, zato što je i u engleskom dosta dobra. Pritom je njena motivacija za izbor studija i budućeg zanimanja ekstrinzična: ona želi da bude učiteljica, jer državna služba zlata vredi, predstavlja ipak neku sigurnost, karijera je prijatna, a sem toga ona voli decu.

Mišel je navikla na dobre ocene, koje dobija jer ume uspešno da uči napamet, a uz to na ispite odlazi sveža i odmorna. Međutim, samostalno razmišljanje joj ne ide baš od ruke, tako da se univerzitetskom psihologu žali da je momak muči pitanjem da li uopšte stiže da razmišlja pored sveg tog učenja. Već na početku prvog semestra nad njena očekivanja se nadvijaju tamni oblaci: u svom pozdravnom govoru brucosima jedan profesor ističe da studenti treba da razviju naučnu radoznalost (ona ni ne sluti šta bi to moglo da bude), zatim da slede svoja interesovanja, da se uče samostalnom radu. „Ogromna energija za stvaranje teksta” iz Predgovora ironizira se već kod pisanja prvog seminarskog rada: Mišel je bespomoćna, na konsultacijama se susreće sa neprijatnim i za nju potpuno nerazumljivim očekivanjima (da sama razvije zadatak, da bi se ispostavilo da nije ni pročitala tekst o kome treba da piše) i suočava se sa teškim pitanjima (pošto ne voli da čita, iako tvrdi suprotno, jer zna da je to poželjan odgovor, nije u stanju da odgovori na pitanje koju vrstu književnih tekstova preferira, ne može da se seti imena autora čije priče smatra „interesantnim”). U potpunosti smetena, Mišel moli da joj se kaže šta tačno treba da uradi. Ispostavlja se da rad nije dobar, jer je uglavnom prepisan, crveni se od različitih ispravki, znakova pitanja, uzvičnika („Definisati pojmove!”, „Čisto prepričavanje sadržine”, „Gde su Vaša pitanja?”). Na konsultacijama joj se opet postavljaju neprijatna pitanja: da li zna šta zapravo znači studirati, da li je već bila u biblioteci i tražila literaturu. A ona se toliko trudila, nije jednostavno prekopirala neki gotov rad, iako ih na internetu ima dosta, nego je napravila izbor i skratila pronađene tekstove, a uz to je noćima formatirala rad i

bojila naslove. Onda naviru suze, a posle sugestije da završi neku stručnu školu, jer će tamo tačno znati šta treba da uči, neutešno plače. U drugom modulu se čak odvažila da ode u biblioteku, ali je od samog pogleda na naslov osetila bolove u leđima i glavi.¹² Na osnovu navedenih primera iz romana očigledno je da kognitivni stil protagonistkinje karakteriše oslanjanje pre svega na ono što je opipljivo, praktično i pragmatično. Mišel instinktivno oseća da njen misaoni potencijal nije u apstraktnom nego u konkretnom i zato nastoji da ga se rigidno pridržava, jer na taj način nesvesno ublažava strah od neuspeha i kao njegovu posledicu narušavanja sopstvenog samopouzdanja i pozitivnog samovrednovanja.

Zavedena primamljivim, marketinški veštijim formulacijama u najavi (seminar kao grupni „eksperiment“, otkrivanje svog „kreativnog identiteta“ i „kreativnog glasa“) Mišel se prijavljuje za kompakt-kurs kreativnog pisanja koji se tokom jednog vikenda održava u planinskoj kolibi na lepim proplancima iza Zomerštata¹³. Vodi ga jedna saradnica i spisateljka, koja je, iako sebe smatra slavnom, ipak dovoljno skromna da na listu literature stavi svega dve od svojih ukupno pet knjiga, od kojih Mišel naravno nije pročitala nijednu. U okviru poslednje vežbe za slobodno samoiskazivanje spisateljka je svakoj studentkinji podelila nekoliko reči koje mogu da nastave i tako napišu i oblikuju tekst prema svojoj želji. Početak prve rečenice koju Mišel dobija glasi: „Hier kommt Michelle“ – isto kao i naslov, ali i kao prva rečenica romana. Ljuta i postidena, Mišel nastavlja da piše: „... eine reizende junge Abiturientin“ – reči koje su u isto vreme i nastavak prve rečenice romana. Za svoje tekstove u ovom kursu ona opet dobija slabu ocenu, jer nema šta da kaže, bori se sa suzama, beži kod roditelja i odlučuje da nikad više ne piše, ako se to ikako da izbeći. Kod protagonistkinje je upravo izbegavanje dominantan mehanizam suočavanja sa stresom. Kada je konfrontirana sa bilo kojim zadatkom koji podrazumeva odstupanje od šablona, strukture, jednostavnosti, Mišel oseća nelagodu; kada se od nje očekuju kreativnost, spontanost, fantazija, fleksibilnost i ostale vrste divergentnog mišljenja, ona se uplaši i počinje da plače. Rigidan kognitivni stil zasnovan, između ostalog, na simplifikacijama, korespondira sa njenim konformističkim sklonostima.

Mišel sa svojim sustanarkama, sa kojima deli iznajmljeni stan, redovno sastavlja rasporede za čišćenje i pranje sudova (bitno je da su tuš-kabina i sudopera čisti – mama bi se jako radovala što o tome vodi računa), briše prašinu sa fikusa pored radnog stola (kao što joj je to mama pokazala), smatra da i rutina ima svoje pozitivne strane, jer ne treba za sve izgarati, sve hoće da uradi kako treba (ali neko treba da joj kaže šta), svugde se prijavljuje, što može da uradi danas ne odlaže za sutra, boji se zaraznih bolesti (posebno polnih) i vaši, kad treba da čita svoj sastav mokra je i drhti. Česta suočavanja sa nesigurnostima, stresom, krizama i straho-

¹² Simptomatičan je naslov ove izmišljene knjige: *Das Erzählen in der Krise: Bauformen der Moderne*. On se nadovezuje na lajtmotiv građenja (skulptura sa korica, arhitektura, modularizacija).

¹³ Za posmatranje ovog romana kao romana sa ključem interesantan je podatak da je Anete Pent i sama držala radionicu za kreativno pisanje pod naslovom „Orte für Worte“ za studente frajburškog Pedagoškog fakulteta od 12. do 14. oktobra 2012. godine u Šauinslandu na obroncima Švarcvalda u blizini Frajburga (Institut für deutsche Sprache und Literatur, 2011).

vima kod Mišel su očigledno doprinela izgrađivanju odbrambenog stila sa opseivno-kompulsivnim karakteristikama. Prirodno je da čovek uvek teži da uspostavi sklad između spoljašnjeg i svog unutrašnjeg sveta, tako da ovaj vid adaptacije ličnosti ima za posledicu da se protagonistkinja oseća dobro samo u precizno strukturisanom svetu, koji joj pruža iluziju sigurnosti. Jasna struktura i razni, donekle ritualizovani postupci, na koje se oslanja u svojoj svakodnevnici, pomažu joj da potisne neprijatne emocionalne reakcije izvan granica svesti. U njenim postupcima može da se zapazi i prisustvo socijalno nametnutog perfekcionizma, jer Mišel uporno nastoji da se konformira standardima koje društvo nameće pojedincu, a svaka prepreka na putu njihove realizacije izaziva u njoj frustracije i opadanje samopouzdanja.

Liku Mišel nedostaju i duhovna i emocionalna dubina. Ona je čak „potresno neupućena i neobrazovana” (Schulte, 2011), apolitična je, ne voli istoriju i veruje da se sadašnjost može razumeti samo bez prošlosti, a onda se na paradoksalan način prijavljuje za seminare Nemačka lirika prirode poznog 17. veka i Aforizmi i anagrami poznog 16. veka. Kao pripadnica generacije koja živi u drugom milenijumu i koja se shodno tome i pozicionira, ona gaji predrasude ne samo prema istoriji i prošlosti nego i prema starosti (profesore doživljava kao stare, prašnjave učenjake, koji su izgubili stvarnost iz vida). Mišel nastoji da zadrži povezanost sa praksom da se ne bi zatvorila u kulu od slonovače, mada njoj zasigurno ne preti nikakva opasnost od ovog klišeja koji se vezuje za naučnike. Ona ne voli strane reči, jer ih ne razume, pa se odlučuje da ubuduće bira predmete kod nastavnog osoblja koje ih ne koristi. Naučila je da je se sve ne tiče, da ne mora sve u potpunosti da shvati, stoga treba da se upušta samo u ono što poznaje i razume.

Emocionalna površnost protagonistkinje i njena sklonost ka osećanju prijatnosti kao posledici plitke zabave dolazi do izražaja pre svega u njenom odnosu prema muškarcima generalno, a posebno prema Manuelu. Ona ga dugo poznaje, misli da njegovo ime zbog aliteracije lepo pristaje uz njeno,¹⁴ voli da se malo ljubi sa njim sve dok ne mora da se vrati učenju, smatra da je prijatno dodirivati ga, prija joj da se malo seksualno zabavi sa njim, pogotovu posle neke svađe. Međutim, ne dopada joj se što je uskomešao njen život, jer dok stanuje kod nje, on svira didžeridu [digderidoo] upravo u vreme kad ona hoće da uči. Osim toga, ponekad ne zna da li je uopšte sa njim, a ni njenim roditeljima se to ne bi dopalo. Raskid između njih opet je vezan za kliše – misli da Manuel i ona mogu da ostanu i dalje prijatelji. Čak i u domenu ljubavi prisutna je „praktičnost”: Mišel razmišlja o tome kako bi bilo mnogo praktičnije kad bi joj partner bio neki kolega, jer bi tada mogli zajedno da uče i da se uzajamno propituju. U Glazgovu se ne zaljubljuje, jer

¹⁴ U ovoj izjavi приметna je pomalo scientistička aluzija na refren pesme „Mišel” od Bitlsa. Ponekad sasvim neprimereno Mišel u svoju sentimentalnu vezu unosi usvojene termine iz nauke o književnosti, pa tako, između ostalog, pokušava da Manuelov mejl posmatra kao tekst, onako kako je to učila u prvom semestru, i konstatuje da mu je sintaksa parataksička, da u njemu nema retoričkih figura, malo je adjektiva, narativna perspektiva je ja pripovedač, međutim, sve to ne pomaže mnogo, pomišlja da bi možda trebalo da proba da ga tumači uz pomoć Ženeta, ali uprkos svemu ne razume mejl i zaključuje da u prethodnom semestru nije ništa naučila, a osim toga kad previše razmišlja, misli joj se pretvaraju u bolne čvorove.

su svi engleski mladići jako bleđi, mršavi i imaju ružičasta lica, lepuškasti su ali ne i privlačni. Uz ove stereotipe o spoljašnjem izgledu vezuje i predrasude o njihovom kognitivnom stilu (stalno nastoje da je uvuku u političke debate, neumorno joj objašnjavaju da nije u Engleskoj nego u Škotskoj, pri čemu za nju ta razlika nije plauzibilna, jer svi govore engleski). Kod Mišel je izražena potreba za uspostavljanjem socijalnih kontakata ali bez dubljeg afektivnog vezivanja. Zahvaljujući uspešnim strategijama verbalnog konformiranja (hvali lokalne proplanke i dijalekat) i njenim površnim ili nepostojećim kriterijumima za izbor seksualnog partnera, oni je „nagrađuju sa nekoliko prijatnih noći”. Čini se da po Mišel jaka osećanja samo nepotrebno komplikuju život, ali se s druge strane boji socijalne izolacije i usamljenosti, pa je i u emocionalnoj sferi stalno pod pritiskom potisnute anksioznosti i drugih derivata straha. Emocionalnoj površnosti i nezrelosti, karakterističnim za njeno celokupno ponašanje, pridružuje se i niža emocionalna stabilnost koja se manifestuje pre svega kroz plač.

Mišel ima sasvim pogrešnu sliku o sebi. Iako živi u površnom konzumerskom društvu usmerenom na zabavu, čiji je i sama deo, ona smatra da se razlikuje od većine, jer ima sasvim druge vrednosti. To je takođe kliše, jer upravo pripadnici masovnog društva često i potpuno neautentično ističu svoju različitost, koju u stvari konsekvantno izbegavaju. Mišel nema stabilan identitet, jer u svojoj preteranoj čežnji za integracijom i potrebi za realizovanjem osećanja pripadnosti društvenoj većini pre nalikuje kameleonu. Ona je uverena da je preuzela kontrolu nad svojim životom, da zna kako želi da živi i da može sama da donosi odluke, a zapravo je krajnje nesamostalna, pod jakim je uticajem roditelja, pre svega majke, i svojih sustanarki. Stalno menja planove za budućnost: posle poziva učiteljice, nakon jednog prijema u Gete institutu u Glazgovu nakratko poželi da i ona radi u jednom takvom institutu i da vidi svet, da bi posle povratka iz Škotske odlučila da ipak hoće da radi nešto na univerzitetu¹⁵.

Neki književni kritičari proglašavaju ovaj roman za razvojni, jer je, kako navode, Mišel u svakom modulu imala po jednu krizu, iz koje je izašla ojačana, da bi se na kraju četvrtog modula usaglasila sa sobom i svojim studentskim životom (Hirsch, 2011). Kriza može da se razreši na tri načina: „padom u patologiju“, dakle, na nižem nivou funkcionisanja od prethodnog, kreativnim rastom i razvojem odnosno kvalitetnijim funkcionisanjem nego pre ili stagnacijom, tj. zadržavanjem na starom nivou funkcionisanja, bez napredovanja. Očigledno je da Mišel krize prevazilazi na treći način. Stoga bi se pre moglo reći da je ovaj roman parodija obrazovnog romana, jer „junakinja“ preko kriza samo razvija i usavršava svoj konformizam.

Većina studenata je kao Mišel, pa i njene sustanarke modernih dvosložnih imena (zapravo se radi o repetitiji jednog sloga) Vivi i Kiki: nemaju iluzije, ideale

¹⁵ Kao ispomoć u nauci kod starog redovnog profesora, koji „guta više knjiga nego što je to zdravo”, Mišel ide u biblioteku da pozajmljuje knjige za njega, fotokopira ih da bi ih on čitao. Na taj način ona je tik uz nauku, pomaže njenom razvoju i naučnom promišljanju, a da pritom sama ne mora da čita i misli. Smatra se nezamenljivom, što joj pruža prijatno osećanje jedinstvenosti, mada joj profesor nije zapamtio ni ime.

i individualnost, površne su, ne čitaju knjige da ne bi izgubile iz vida stvarnost, a sem toga to se ne ceni na tržištu rada, konverzacija im je svedena na trivijalne, medijski popularizovane fraze, orijentisane su na laku zabavu, rado ogovaraju, jer ih to relaksira, povremeno upražnjavaju površni i neobavezni seks.

Konstelacija likova Mišel i njenog momka Manuela (ona mu daje dvosložni nadimak „Manu”) zasniva se na relaciji kontrasta ili opozicije: on je predstavnik nekadašnje kontrakulture, a danas subkulture i za razliku od nje ne spada u studentsku populaciju. Njegov pogled na svet karakteriše odsustvo karijerizma, spontanost i prirodnost, tako da ne živi po rasporedu, ne želi ništa da planira, zbog čega po mišljenju Mišel stalno zapada u teškoće. Prema platitudi da se suprotnosti privlače, on je hipik zamršene duge kose kao spoljašnje manifestacije svog identiteta, simbola slobode i povratka prirodi, kao i pobune protiv građanskog mentaliteta, njegovog ispraznog ideala blagostanja i društvenih stega. Od bitnih aspekata hipi-pokreta šezdesetih godina 20. veka on preuzima slobodnu ljubav i konzumiranje droga, tako da zbog pušenja marihuane širi oko sebe slatkast miris. U nomadskoj potrazi za individualnom slobodom, novim horizontima i iskustvima, umesto na Daleki istok on odlazi u Australiju. Hipi-ideologija takođe zagovara slavljenje života, ljudsku toplinu i želju za samoaktualizacijom, pa i Manuel, koji Mišel, za razliku od drugih, uvek nagrađuje za ispoljenu bliskost, sledi svoja interesovanja. Povezanost hipika sa muzikom prisutna je i u oslikavanju njegovog lika, jer on sa strašću uči da svira aboridžinski muzički instrument didžeridu, predano vežba tehniku duvanja tako što kroz slamku nežno pravi mehuriće u čaši vode¹⁶. Manuel emotivno sluša muziku i ritualno uvija džoint koji puši zajedno sa svojim novim prijateljima iz različitih zemalja sveta. Čita poeziju kao da je i ona jedna vrsta droge, poluotvorenih usana i ukočenog pogleda, ali sa gađenjem posmatra Mišel kako svakog jutra žuri na predavanja. Njihovi razgovori tokom zajedničkog stanovanja završavaju se Mišelinim suzama i Manuelovim neshvatanjem: ona se pita za šta je sve sposoban jedan zavisnik od droga, a on njoj prebacuje da želi da ga pretvori u štrebera-karijeristu, poput njenih prijatelja koji će već u tridesetoj sigurno umreti od infarkta, a da se uopšte nisu bavljali. U poslednjem modulu, posle raskida sa Mišel, postaje pomalo ogorčeno i istovremeno dirljivo usamljen, pa se teši seksom sa svojom divljom sustanarkom, inače pomoćnicom u pekari u kojoj i sam radi.

Transformisan, ublažen i pomalo karikiran tip studenta-pobunjenika reprezentuje Mišelina koleginica Nina. Zapadnonemački studentski pokreti iz šezdesetih godina prošlog veka kao deo globalnog političkog angažmana studenata, koji je kulminirao 1968. godine, sledili su više raznorodnih ciljeva. Različiti oblici protesta odnosili su se u užem smislu na ispunjenje zahteva za konkretne promene u univerzitetskoj obrazovnoj politici.¹⁷ Nina takođe protestuje protiv

¹⁶ Ovaj instrument se tradicionalno pravi od svog debla eukaliptusa koji su izdubili termiti. Za zvučnu i ritmičku raznovrsnost sviranja bitni su pokreti usana, tehnika disanja i duvanja i glasovni efekti. U celom svetu je poraslo interesovanje za ovaj instrument sa pojavom *New-Age*-muzike.

¹⁷ Studenti iz šezdesetih godina su protestovali protiv loših uslova studiranja (nedostatak neophodne opreme, knjiga, prostorna skučenost na univerzitetima, povećanje broja nastavnog osoblja u skladu sa rastućim brojem studenata), zahtevali su savremene nastavne sadržaje, socijalnu ravnopravnost studenata u obrazovnom sistemu kao i smenjivanje nastavnog osoblja sa nacističkom prošlošću.

nezadovoljavajućih uslova studiranja, plaćanja školarine, manjka mesta u učionici, ali i protiv teme nekog kursa ili hrane u menzi. U širem smislu su protesti iz šezdesetih godina imali sveobuhvatni društveno-politički karakter¹⁸, kao i Ninine akcije protiv kapitalizma, rata, severnokorejske atomske probe. Ali novo vreme donosi i nove razloge za protest, pa je Nina protiv eksperimenata nad životinjama i vatikanske politike prema AIDS-u. Ponekad protestuje i za nešto, na primer za slobodu mišljenja. U oba slučaja protestuje na različite načine: postavlja panoe, organizuje akcije prikupljanja potpisa, demonstracije, sedeće blokade, bojkotuje seminare, što, doduše, niko ne primećuje. Najuspešniji vid otpora je organizovanje demonstracionog partija u menzi, koji nailazi na veliki odziv, a osim toga pripiti studenti bez razmišljanja potpisuju sve što im je ponuđeno. Iako svoje kolegice i kolege percipira kao pospane savremenike, posle upornog traženja ipak joj polazi za rukom da nađe nekolicinu istomišljenika. Prvi korak im je da se prvo čestito umreže, jer danas bez društvenih mreža ništa ne funkcioniše, pa ni otpor. Pored ovog obimnog angažmana Nina ima vremena da isproba više ljubavnika, ne vezujući se ni za koga, jer preferira slobodu u svim njenim aspektima. U četvrtom modulu se čini da se i Nina konformira, da je pripitomljena i da se uklapa u univerzitetsku mašineriju koja nivelira studente stvarajući od njih bezobličnu masu koja ne razmišlja, jer se nudi za novoosnovano mesto predstavnika za studentske poslove, koji radi uverljivosti mora da bude iz redova studenata. Za tu funkciju čak prima malu ali redovnu platu, mada zapravo nema posla, jer niko od studenata ne zna šta ta funkcija znači, pa i ne dolazi kod nje. Međutim, ona provodi ugodne sate u diskusijama sa svojim šefom, jednim sociologom koji, za razliku od kolega, voli da ima svoje mišljenje.

Jedini izuzetak u odnosu na u svemu prosečnu, naivnu, površnu, previše frontalno školovanu, minimalistički nastrojenu masu studenata sa smanjenim dijapazonom emocionalnog reagovanja, za koju studije nisu izazov za kreativnost, originalnost i intelekt, koja stoga ne postavlja sopstvena pitanja, nego samo izvršava naloge, predstavlja grupica od sedamnaest studenata keltologije. Među njima nema „normalnih“ studenata, nema Mišel kao njihovog prototipa, jer se oni sa strašću bave naukom, dešifruju stare rukopise, čitaju stotinama godina stare knjige, iako to ne spada u ključne kompetencije, ali su prema toj činjenici potpuno ravnodušni. Oni se drže zajedno, pišu radove takođe zajedno i to bez interneta ili kopiranja. Zdušno i sa vidnim zadovoljstvom demonstriraju protiv ukidanja njihovog smera

¹⁸ Tadašnji protesti dobrim su delom proistekli iz nepomirljivog i rapidno rastućeg generacijskog konflikta i ideoloških kontroverzi koje je on iznedrio. Nemački studenti su se fokusirali na sopstvenu nacionalnu istoriju, pa su napadali „generaciju roditelja“ kao počiniocce nacističkih zločina, jer se nisu iskreno i u celosti suočili sa svojom nacističkom prošalošću, pa su zajedno sa bajstenderima i dalje bili na najvišim državnim pozicijama, obuzeti entuzijazmom zbog „privrednog čuda“. Studenti su svoj pokret doživljavali kao emancipatorski, postmaterijalistički i antiautoritarni, isticali su da su protiv vladavine čoveka nad čovekom, a za promenu nasleđenih društvenih struktura i njihovih međusobnih odnosa i vrednosti. Kritikovali su petrificiran, religiozno utemeljen seksualni moral i bigotni odnos prema njemu, potrošački mentalitet (teror konzuma), medijsku monopolizaciju (koncern Akse-la Špringera), društvo koje je isključivo orijentisano na uspeh. Takođe su zahtevali kraj vijetnamskog rata i zaustavljanje daljeg atomskog naoružavanja.

šetnjom kroz grad u raznobojnoj keltskoj odeći iz mašte, škotskim suknjama i kostimima Asteriksa, uz muziku i sa zastavama. Ovu šaroliku grupicu prati i neizbežna Nina sa svojim prijateljima i grupom drugih malih, ugroženih odseka. Međutim, demonstracija ostaje bez odjeka u neinformisanoj i za univerzitet nezainteresovanoj javnosti – naratorica ironično primećuje da pojedini građani, inače veoma otvoreni prema kulturnim manifestacijama u svom gradu, udeležuju demonstrantima nešto sitniša, jer misle da su ulični svirači, dok drugi shvataju da se radi o demonstracijama, ali protiv katastrofalnog stanja u zdravstvu. Na kraju se studenti keltologije razilaze kućama i, tražeći malo topline u vremenu socijalne hladnoće, međusobno se teše seksom.

Kampus je mesto koegzistencije dve funkcionalno razdvojene grupe: studenata i nastavnog osoblja. U izboru protagoniste ili likova iz grupe nastavnog osoblja, kampus-roman se tradicionalno opredeljuje za profesore, preuzimajući neke od tipova ili pojedinih njihovih karakteristika iz bogate književnoistorijske palete.¹⁹ Nastavno osoblje sa nižim zvanjima manje je prisutno, jer o ovoj grupi velika većina recipijenata uglavnom nema ni približnu predstavu.

U romanu Anete Pent zastupljena je čitava univerzitetska hijerarhija od najnižeg zvanja, oličenog u liku mladog angliste, pa sve do rektora. Pri tome su kako nastavno osoblje tako i ceo sistem studiranja i bavljenja naukom podjednako površni kao i Mišel. Bezimeni mladi anglista, koji po mišljenju protagonistkinji i nije više tako mlad, tip je darovitog, ambicioznog predstavnika univerzitetskog nastavnog i naučnog podmlatka, koji nastoji da se konformira tako što svakih nekoliko minuta deli isprazne komplimente,²⁰ a da to i ne primećuje, jer ih je u potpunosti inkorporirao u svoj stil komunikacije. Bavi se kompjuterskom obradom i vrednovanjem urbanih narativnih koncepata, mada njegova koleginica Hajke Blum ne razume kakve to ima veze sa književnošću. On se odlikuje hiperprodukcijom radova, ali ona nije rezultat njegovog neumornog bavljenja naukom, jer ni on ne želi da zapostavi svoj izgled (trči, ide na fitnes), ali ni korisne kontakte. Moderno društvo odlikuje, naime, uspostavljanje otuđenih odnosa baziranih isključivo na koristi, pa tako i mladi anglista ponekad izlazi sa strateški značajnim i važnim kolegama. On smatra da je vreme individualizma prošlost, zato živi prvenstveno u virtuelnom svetu: umrežen je, na njegovim seminarima studenti čute, a „oglašavaju“ se samo preko virtuelnog diskusionog prostora pričaoalice. On četuje sa njima o T. S. Eliotu, Virdžiniji Vulf ali i o drugim praktičnim temama. Karakteristike jezika ili slenga [Chat-Slang] ove vrste „brze“ i ekonomične komunikacije su česte i raznovrsne greške, upotreba govornog jezika, skraćenica, emotograma kao izraza sopstvenog stava u odnosu na sadržinu teksta sagovornika, nedostatak znakova interpunkcije ili njihova upotreba isključivo radi izražavanja afektivnog stava, dok su leksika i sintaksa u potpunosti zanemarene, pa se stoga najčešće ko-

¹⁹ O tome videti u literaturi: Stachowitz, 2001: 225; Kristensen, 2013: 105, 111.

²⁰ Poigravajući se opšteprihvaćenim stavom o prisustvu faktualnih elemenata u žanrovskoj klasifikaciji kampus-romana kao romana sa ključem, pisci drugog predgovora navode da je „dokazano“ ko se krije iza lika pomalo nesimpatičnog mladog angliste, za koga naratorica u romanu kaže da iz njega samo tako izviru komplimenti, što oni kvalifikuju kao „neprijatnu stvar“ (Holder/ Staiger, 2010: 8-9).

riste proste rečenice i elipse (Netz-Slang, para. 3-5; Leidlmair). Jezik pričaonica je neveseo produkt jezičkog osiromašenja koje sve više uzima maha i koje kod osoba sa redukovanim jezičkim sposobnostima doprinosi dodatnom pogoršanju izražajnih mogućnosti (Das große Chatroom-ABC, para. 7). Ako se sve to ima u vidu, onda je jasno zašto studenti mogu lako da razumeju mladog anglistu, zašto on koristi malo stranih reči i ne maltretira ih naučnom radoznalošću kao i zašto studenti pišu seminarske radove bez znakova interpunkcije, prepune grešaka, bez navođenja literature koja se oseća kao redundantna, kao suvišni element koji ne sadrži relevantne informacije. Osim toga on ih ne uči toliko književnosti nego pre kako da barataju e-platformama, zbog čega ga studentkinje (pošto je Anglistika pretežno ženska studijska grupa) gledaju kao da je Barak Obama lično i u znak zahvalnosti mu pišu oduševljene evaluacije. Ponekad je usamljen, pogotovo uveče, jer mu je bliskost u interpersonalnim odnosima generalno strana, pa samim tim i njegove emocionalne veze sa suprotnim polom imaju virtuelni karakter (ponekad razgleda fotografije studentkinja na njihovim čet-profilima i mašta o tome koju bi izabrao za večernji izlazak). Fotografije mu takođe pomažu da prepozna studente na ispiti, jer ih ne pamti sa časova seminara bez direktne komunikacije.

Svi ostali saradnici i profesori podeljeni su na malobrojne „bolonjske dobitnike“, koji se samo uzgred pominju, i na većinu predstavljenih „bolonjskih gubitnika“ koji potiču iz oblasti duhovnoistorijskih nauka²¹. Ovi poslednji su nezadovoljni stanjem na univerzitetu, isfrustrirani, nemotivisani, anksiozni. Većina svojom bezimenošću naglašava svoju tipsku funkciju u odnosu na zvanje, a samo dva lika imaju i imena. Pritom je upadljiva prevaga muškaraca nad njihovim koleginicama.

Dr Hajke Blum sa Anglistike spada u saradnički sloj, ima ugovor na određeno vreme ali duplo opterećenje i zato ne stiže da poklanja pažnju svom izgledu i zdravlju (ima lošu frizuru, nikada ne trči) i nema vremena za porodicu, jer joj je neophodan stalni ugovor, ali pretnja otkazom joj stalno visi nad glavom uprkos njenom naporu da udovolji svim obavezama. Ona je primer otuđene ličnosti, koja zanemaruje sebe ali i druge, jer zapostavlja čak i izvorno prirodnu i primarnu emocionalnu i socijalnu povezanost sa porodicom. Pored toga ona ima i poremećen odnos prema radu, koji prati nedostatak osećanja smisla onog što radi, neprihvatanje njenih napora od strane okoline, besperspektivnost i egzistencijalna nesigurnost. Ona je prinuđena da balansira između naučnih i nastavnih obaveza, pa vrši korekturu svog rada o identitetu i samogubitku u virtuelnoj realnosti i njihovoj obradi u savremenom engleskom romanu za konferenciju o medijalnom umrežavanju dok paralelno ispravlja gomilu domaćih radova. Svesna je da njeni naučni prilozi nemaju puno veze sa književnošću, ali oseća pritisak da makar u tom domenu udovolji zahtevima vremena. Nezadovoljstvom odiše i njen odnos prema nastavnoj aktivnosti, jer bezuspešno pokušava da animira letargične studente za istraživačko učenje, naučni rad i uvažavanje tradicionalnih vrednosti, zbog

²¹ Ta podeljenost u romanu dolazi do izražaja pre svega u domenu ishrane: dok članovi manjih, obespravljenih odseka ručaju za stolovima kod stražnjih prozora studentske menze, dotle „pobednici“ imaju svoju elitnu menzu u jednoj prostranoj, s ukusom adaptiranoj vili u starom delu grada.

čega je profesor emeritus vidi kao spoj Mihaela Kolhasa i Robina Huda i smatra da se ponaša kao da je najbolja Humboltova prijateljica. Kao žrtva vertikalnog mobinga institucije oličene u liku personalnog šefa univerziteta, koji joj šalje opomene za svaku sitnicu u nadi da će sama da da otkaz, za Blum je svaki dan na univerzitetu stresan i negativno se odražava na njeno zdravstveno stanje kroz niz simptoma somatizacije (nesanica, aktivirani neurodermitis, problemi sa želucem), ali ona ne može da dozvoli sebi luksuz odlaska kod lekara. Osim toga, i ona pati od usamljenosti, praćene tugom i osećanjem potpune nezaštićenosti, ima površne kontakte sa kolegama: u povremenom razgovoru uz kafu sa mladim anglistom prijatno se dosađuje, upražnjava utešni seks sa keltologom, u koga je posle čak skoro pomalo zaljubljena.

U kabinetu pored Blum u prvim modulima sedi Georg Hanel, mršavi keltolog²² asketskog izgleda, takođe samo sa privremenim ugovorom, čiji je bolonjski neatraktivni odsek u procesu ukidanja, koji, iako je naslućivao takav razvoj događaja i preduzimao sve da ga izbegne (pribavljanje dodatnih izvora finansiranja, ponovno profilisanje studijskog programa keltologije), pred kraj romana ipak ostaje bez posla. On se doduše ne isteže i zateže u teretani, ali zato govori pet a čita sedam jezika, školski je primer učenjaka u vremenu koje nastoji da ukine učestnost, zna napamet sve što je iznedrila njegova ciljna kultura, ume da svira na starim keltskim instrumentima, ima skoro četrdeset objavljenih naučnih radova i nalazi se pred završetkom habilitacije, ali ga sve to ne spasava od otkaza kao ni Hajke Blum. Iako nije star po godinama, sa svojom strukom i naukom vezanom za istoriju i nepovezanom sa praksom on je percipiran kao fosil, antikvitet i kao takav nepotreban na postbolonjskom univerzitetu. Keltolog decidirano odbija monogamiju i poput drevnih Kelta ima dve do tri žene,²³ što ga ne sprečava u tome da on i Blum teše jedno drugo seksom.

Saradnica i spisateljka u šarenoj hipi odeći, koja smatra da je posmatranje isto tako važno kao i pisanje i koja insistira na tome da studentkinje na kursu kreativnog pisanja pišu rukom, ističući pritom značaj taktalnog iskustva, ironičnog izraza lica, zajedljiva, takođe nije preterano motivisana i primetno se dosađuje dok radi sa studentkinjama. Ona jetko izražava svoje nezadovoljstvo postbolonjskim univerzitetom, manjkom kreativnosti, promišljanja, vremena i prostora za donošenje odluka, a viškom modula. Njene reminiscencije na sopstveno studentsko iskustvo, kada je svako studirao onoliko dugo i ono što je hteo da studira i to sa oduševljenjem, nailaze na čuđenje kod studentkinja koje ne shvataju šta je u tome bolje.

Saradnici [Mittelbau]²⁴ su predstavljeni isključivo kao kolektiv koji isto izgleda (bledi, namerno nedomoderni, rado se oblače u crno) i unisono reaguje, govori i

²² Sama Anete Pent je pored anglistike i germanistike studirala i keltologiju, između ostalog u Irskoj, živela je godinu dana u Škotskoj i doktorirala na irskoj književnosti.

²³ Prema istorijskim zapisima poligamija nije bila retkost kod Kelta. Kod kopnenih Kelta su čelnici klanova imali vlast nad ženama, a poligamija je bila raširena posebno u višim slojevima (Grabner-Haider, 2010: 46), dok Cezar piše o poliandriji kao vidu poligamije među ostrvskim Keltima (Hirschmann, 2009: 4-6).

²⁴ Kategoriju „Mittelbau” sačinjava univerzitetski nastavnici i naučni kadar bez profesorskog zvanja koji se sastoji od saradnika, lektora, akademskih savetnika i drugih sličnih zvanja, koja se delimično razlikuju ne samo u raznim zemljama nemačkog govornog područja, nego i po pokrajinama u Nemačkoj.

razmišlja i čija imena niko ne pamti. Jedino među njima postoji neki oblik zajedništva i raznih vidova komunikacije: sede po troje-četvoro u malim kabinetima, kuvaju čaj, šalju jedni drugima mejlove i ogovaraju sve i svašta: studente, profesore, domara, uslove studiranja, jela u menzi, spremačice, podove, vreme. S jedne strane se ironično-satirično potencira njihov nerad (deluju umorno, jer je šest meseci raspusta godišnje naravno premalo), praćen nezadovoljstvom zbog male plate, a s druge strane se ističe njihova jednolična prezaposlenost tokom semestra (koriguju na stotine radova o uvek istim temama, izbacuju svakodnevno vrtoglave količine teksta: pišu aplikacije, preporuke studentima, ispitnu dokumentaciju, zapisnike sa sednica, čestitke za rođendane, a uz sve to treba još i da istražuju). Sve bi to još i bilo podnošljivo da nema brucoša, koje se uopšte ne trude da zapamte, jer im ionako svi izgledaju isto, i koji na početku svakog semestra kao neki cunami protutnje preko njih. Pritom saradnici ne mogu da pobegnu nego moraju da se brinu o njima, mada je pre bilo još teže, jer su morali i da ih obrazuju.

Sociolog, Ninin saradnik u službi za studentske poslove, koji preferira da o svemu ima sopstveno mišljenje, za razliku od svojih koleginica i kolega i uprkos Bolonji još nije digao ruke od univerziteta. Bolonjska reforma, ta politička „revolucija od gore” po njemu je šansa za subverzivno „ispunjavanje od dole” i u polemici sa Ninom on razvija nove smernice za reformu reforme modularnih studijskih smerova i standardizovanih ishoda, što je samo argument za to da otpor može da bude i produktivan. Ne iznenađuje to da je upravo jedan sociolog najeksplicitniji kritičar postbolonjskog univerziteta, jer su nemačka akademska sociologija, kao i studentski pokret iz šezdesetih godina prošlog veka bili pod jakim uticajem tzv. Frankfurtske škole i teorijskih i empirijskih radova njenih članova iz oblasti kritičke teorije.

Najstariji redovni profesor, kod koga Mišel obavlja posao ispomoći u nauci, oličenje je klišeja učenjaka zatočenog u naučnoj kuli od slonovače koji je nesposoban za praktični svakodnevni život. On je naučna veličina i njegova specijalnost su velški frikativi 17. i 18. veka između oraliteta i literaliteta, ali sam nije u stanju ni sako da zakopča, jer su mu prsti oboleli od gihta, ne poseduje savremena tehnička znanja, pa je kompjuterski nepismen i ne zna da pošalje čak ni mejl.

Profesor emeritus je prividno ljubazan i pun empatije prema studentkinjama (žao mu je kada plaču, pa ih teši čašom viskija i saosećajno tapše po ramenu, ne želi da ih plaši, brine se o njima na najbolji mogući način, što je u krajnjoj liniji njegova odgovornost kao profesora), jer želi da se prezentuje kao humana, zainteresovana i profesionalna ličnost, a zapravo ima potcenjivački stav prema studentima (pita se da li uopšte znaju da čitaju, smatra da ne znaju šta znači studirati), doživljava ih kao iritantne, pogotovo ako postavljaju pitanja, što se, doduše, retko dešava, ali za razliku od saradnice on uspešno prikriva svoju nervozu. Pored saradnika, najžešće satirično-ironične optužbe za nerad upućene su upravo ovom akademskom tipu: on smatra da univerzitetski život nije prijatan, naprotiv, njemu je često bilo loše u ovoj instituciji, pre svega jer mu je povećan obim poslova (dva predavanja umesto jednog, dodeljen mu je uvodni kurs sa čak 50 studenata, samih

početnika, od kojih niko nije pročitao Aristotela, primoran je da u 12 nedelja semestralnog raspusta održi čak jedan sat konsultacija). Seminar drži uvek petkom od 20.00 do 22.00 časa, navodno zato da bi ga birali samo zainteresovani studenti, a zapravo zato da bi ih bilo što manje. Profesor emeritus naravno žali za dobrim, starim usmerenjima, dok postbolonjska usmerenja smatra naduvanim i diskutabilnim, ali ne vidi da je to razlog za nerviranje, jer od toga nema koristi, samo eventualno štete u vidu čira na želucu. Bolonja, baš smešno, zvuči kao špagete sa sosom od mesa – ovom izjavom profesor detronizuje reformu svodeći je na kulinarski produkt. Osim toga, iz dugogodišnjeg radnog iskustva dobro mu je poznato da to nije prva a ni poslednja reforma – posle nekoliko godina se ionako uvek sve menja.

Usled izmenjenih društvenih i životnih okolnosti kao i uslova studiranja elitni univerzitet Zomerštat uvodi novo radno mesto – profesionalnog psihologa. On se useljava u preuređeni kabinet keltologa da bi se pobrinuo za saniranje studentskih kriza. Pošto se ironično konstatuje da se u Zomerštat u samljenost kao i životne krize, sumnje i pitanja smisla koji iz nje proizilaze, ne mogu razmahati, on zapravo nema puno posla. Lik psihologa predstavljen je karikirano, u skladu sa opšte rasprostranjenim predrasudama o ovom zanimanju. Mišel ne odlazi kod njega zbog problema vezanih za studije, nego zbog nezadovoljstva emotivnom i stambenom vezom sa Manuelom. Nakon razgovora psiholog otvoreno saopštava Mišel dijagnozu – depresivni šub – koja se inače ne govori pacijentu i koja je uz to izmišljena i preterana, jer Mišel nije klinički slučaj, nego je kao većina psihički zdrave populacije „normalno-neurotična” osoba u stanju psihološke krize. Danas je gotovo pomodno, posebno u zapadnoj civilizaciji, patiti od depresije, pri čemu se pod njom laički podrazumeva svako stanje u kome je pojedinac jako tužan. Intervencija psihologa (predlaže joj da prvo udalji iz svog života sve što je depresivno: pitanja o smislu, Manuela, kratkoću života, da osmehom pozdravi sebe svakog jutra u ogledalu, da vrlo glasno odbaci pitanja koja se obrušavaju na nju, da programira sebe da Manuelu glasno kaže da ide) opisana je banalizovano, u skladu sa stereotipnim predstavama o tome šta psiholog radi. „Mali domaći zadaci” kao da su u službi podsmevanja psihoterapijskom procesu, dok je neobičan izrazito destruktivni karakter saveta: simboličko uništavanje neprihvatljivih i teških sadržaja, pa čak i simboličko ubijanje osobe.

Jedini lik koji je zadovoljan svojim poslom i koga čini srećnim kada ga ima mnogo, jer mu se tada otvaraju bezbrojne mogućnosti oblikovanja, jeste gospodin Birkner, personalni šef univerziteta. Ne postoje više gremiji koji odlučuju o karijeri zaposlenog univerzitetskog nastavnog osoblja kao što je to bio slučaj u ranijim kampus-romanima, na primer kod Švanica. Sudbina nečije naučne i materijalne egzistencije krajnje je birokratizovana kao i celo društvo, locirana je u jednu prostoriju i u rukama je jednog univerzitetskog činovnika, koji je nadvijen nad dosijeima naučnih saradnika pre svega nekurentnih duhovnoistorijskih odseka, traga u njima za nekom manjkavošću, nekim nedostatkom i smišlja načine kako da se odstrane, jer su preskupi. Ova siva eminencija i neugledni gospodar sudbine ne-

umorno radi i tokom semestralnog raspusta i onipotentno oblikuje dalje restrikcije. Redukuje se nastavno osoblje kao što se redukuje jezik.

Mediji kao region moći i jedna od najvažnijih vanuniverzitetskih institucija često su prisutni u kampus-romanima, jer se kroz hakslijevske „hipnopedijske” medijske strategije ljudima mogu nametnuti poželjni obrasci mišljenja i ponašanja, gotovi modeli za usvajanje. Stoga njihovi predstavnici ponekad imaju centralni uticaj, bilo pozitivni ili negativni, na dalji tok radnje dela. Takav je slučaj i u oba Švanicova romana. Stoga ne iznenađuje činjenica da i univerzitet Zomerštat percipira medije kao sedmu silu, pa je razumljivo što rektor ima svog predstavnika za štampu, nekadašnjeg germanistu i nekadašnjeg čoveka od duha sa puno objavljenih radova o Klajstu, predmartovskoj književnosti i Bihneru. Pošto za takav profil više nije bilo mesta na univerzitetu, nimalo u duhu revolucionarnih autora i tema kojima se do tada naučno bavio, on se prihvatio sastavljanja zgodnih malih univerzitetskih vesti za lokalne novine, koje vrve od bolonjskog novogovora. On nastoji da popularizuje novo znanje koje pruža reformisani univerzitet, koje nije neki beskorisni balast tradicionalnog obrazovanog građanina, nego relevantno, aktuelno, kompatibilno znanje koje će studente učiniti konkurentnim na internacionalizovanom, umreženom i globalizovanom tržištu rada. Ni on nema vremena za porodicu, krajnje je iscrpljen i ne registruje uvek šta rektor govori, ali uvežbano odobravajuće klima glavom i isto tako automatski notira samo prva slova ključnih reči koje rektor po pravilu izgovara: I G K – na internacionalnom planu treba biti globalno kompetentan.

Rektor elitnog univerziteta ima nimalo glamurozno prezime Klaus Maurer [zidar], zbog koga se u detinjstvu osećao nelagodno, jer mu se činilo da asocira na zanatsko zlopačenje, dok je sada u svetlu njegove istaknute funkcije i reforme dobilo pozitivnu značenjsku konotaciju [sprehender Name] građenja novog: „kamen na kamen i gotova je kućica” odnosno jedan novi, reformisani univerzitet, koji je, pored toga što je elitni, još i u permanentnom procesu reforme, koji posluje prema tržišnim zakonima i principima, po kojima je roba ne toliko znanje koliko diploma, jer studenti koji plaćaju, znaju šta dobijaju za svoje pare. Kao Mišel i on je u mnogim aspektima konformiran (voli mačke, nikad ne zaboravlja da iznese smeće utorkom) i u svojoj privatnoj sferi je u osnovi druželjubiv čovek što se potkrepljuje trivijalnim primerom da rado roštilja na terasi sa komšijama. Međutim, u svojoj rektorskoj funkciji oseća se usamljenim na institucionalnom hijerarhijskom vrhu, ali ta usamljenost nije negativno osećanje, ona je njegov izbor, jer smatra da je odricanje od međuljudskih veza cena njegove pozicije, prema poznatom i u književnosti često prisutnom motivu usamljenosti vladara. U tom kontekstu on posmatra i opravdava otpuštanja, jer treba dobro razmisliti o tome na šta se troši novac, stoga su reformski zahvati ponekad i bolni, i iako on ne želi nikom lično da naškodi, leaderska pozicija ga primorava da opšte dobro izdigne iznad pojedinačnih sudbina. Zapanjujuće su rektorova samodopadljivost i narcisoidnost: on sebe vidi kao inovatora, reformatora, čak pobunjenika, pa stoga ne iznenađuje njegova želja za besmrtnošću, ka kojoj on sigurno korača, jer je već apsolvirao

neke njene predstunjeve: štampa je neprestano prisutna u njegovim mislima i postupcima i obilato je koristi za samopromociju, tako da mu se fotografije pojavljuju u lokalnim novinama što je moguće češće, uz zapisnik Pokrajinske rektorske konferencije redovno prilože svoje diskusije. Jedino mu se izjalovila želja da reformi podari svoje ime, jer se ona na nesreću već proširila diljem Evrope. Drži se reformskih prioriteta, pre svega globalizacije, zbog čega često leti u Aziju, Sjedinjene Države i druge prekookeanske zemlje da bi održao u životu sve potpisane ugovore o saradnji, naravno prvom klasom, jer inače reforma može da ugrozi rektorovo zdravlje, o kome on, za razliku od Blum, itekako vodi računa.

Iz jedne izvorno neukusne šale („Znate li šta bi nam bitno olakšalo život? Kada bismo mogli da uklonimo studente!”), koju su, međutim, sagovornici uvek obilato nagrađivali glasnim poltronskim smehom, rektor je došao do „genijalne” spoznaje da je univerzitet, doduše, već daleko dogurao sa svojim strategijama standardizacije modularizacije BA i MA studija, ali da je za dalju realizaciju reforme glavna prepreka heterogenost studenata, koji se teško mogu standardizovati. Stoga je za bolonjske smerove potrebno stvoriti i bolonjske studente uz pomoć neke aparature za normiranje studenata, neke strategije ili vrste intenzivne predškole za univerzitet, koja će se naravno dodatno plaćati i posle koje bi svi bili isti.

Rektorova ideja sa sloganom „Iste šanse za sve – bolonjizacija studentskog profila” izaziva revolt kod Nine i njenih istomišljenika, ona razjareno govori o nametanju uniformnosti i planiranom stvaranju novih „vrljih” studenata, ispiranju mozga i pravim namerama onih „od gore”, a to je ukidanje slobode mišljenja, što je asociira na roman Džordža Orvela *1984*, a Mišel se na osnovu naučenog rezimea nadovezuje na drugi antiutopijski roman i Orvelov uzor *Vrli novi svet* Oldusa Hakslija. Revolti vode ka paljenju letaka, papira i smeća u kampusu, i elitni univerzitet odjednom počinje da gori, pa se na taj način prisilno prekida dalje bolonjiziranje studenata.

Za razliku od tradicije subžanra, u romanu Anete Pent nauka jedva da je vidljiva i pominje se samo uzgred. Univerzitet takođe nije više arena međuljudskih sukoba, nema naklonosti ili animoziteta, ljubavi ili mržnje među kolegama, nema korupcije, zavisti, podlosti, kompeticije, intriga, skandala ili čak tuča. Takođe nema ni erotskih afera sa zapletom između nastavnog kadra i studentkinja. Prisutno je samo benigno ogovaranje, ali ne uzajamno, unutar nastavnog i administrativnog osoblja (sa izuzetkom kompaktnog saradničkog sloja), čak ni studenti ne ogovaraju profesore, nego i jedni i drugi se u ovom obliku usmenog folklora bave uglavnom brucošima. Na prvi pogled bi ovaj segment slike univerziteta mogao da deluje optimistički da nije posledica krajnje površnih međuljudskih interakcija.

U ranijim kampus-romanima često se tematizovao konformistički, odnosno kritički stav prema društvenom sistemu uopšte, kao i prema sferi politike i političkih stranaka. U *Evo stiže Mišel* nema ni univerzitetske politike oličene u moći gremija, ni političkih stranaka ili direktnog političkog i/ili stranačkog pritiska na nauku i nastavu. Sada se konci povlače na višem nivou i sa veće udaljenosti – u

politici Evropske unije i u raznim njenim komisijama – pa su stoga manje vidljivi. Produžena i egzekutivna ruka takve konstelacije moći je vrh administracije same institucije.

Današnji univerzitet već odavno nije više autonomna tvrđava, tako da ne pretni nikakva opasnost od njegove samoizolacije od stvarnosti i društva. Taj odnos se u tradiciji kampus-romana tematizovao iz različitih perspektiva, ne retko kritički ili rezignativno zbog nezaustavljivog propadanja institucije, zbog nestanka starih i osvedočenih vrednosti i ideala, a kao krivac za ovakvo stanje po pravilu se apostrofiralo društvo. U romanu *Anete Pent univerzitet*, njegovi članovi i studenti su takođe odraz društva, jer je sveprisutna komercijalizacija zahvatila i univerzitet, na kome caruju programi eficientnosti odnosno ekonomske koristi i isplativosti univerziteta, zatim programi za unapređenje nauke i istraživanja preko aplikacija za njihovo finansiranje iz drugih izvora [Exzellenzinitiativen], studenti koji plaćaju školarine, na kome se štedi skoro do njegovog ružičavanja. Ekonomiziranju univerzitetskog obrazovanja pridružuju se radikalno preoblikovane strukture studija, promenjeni nastavni i naučnoistraživački uslovi, upravljački mehanizmi, razni pritisci od strane univerziteta kao institucije (Braun, 2012: 53; Eichstätter Universitätsdozent bewahrt als „Anwalt der missachteten Texte“ unveröffentlichte Texte vor der Schublade; Huber, 2012: 47). Kao kod Hakslija i Orvela Pent nagoveštava univerzitet u kojem sistem, u ovom slučaju institucije, preuzima kontrolu nad životima studenata i nastavnog osoblja (Rippl, 2000: 140).

Vremena kada su univerzitet i nastavno osoblje propagirali i razvijali kritičku svest i delovali kao nosioci kulturnog transfera u društvu izgleda da su konačno prošla (Rippl, 2000: 140). *Anete Pent* kritikuje instituciju kao deo opšte socijalne mašinerije konformiranja i sve njene aktere ogrezle u konformizmu, prikazuje njihove poteškoće sa univerzitetom, sveprisutnu površnost, proces anonimizacije, još izraženiji generacijski jaz u mišljenju, anksioznost, latentni mobing, egzistencijalne strahove nastavnog osoblja, aporije obrazovnog sistema, njegovih diskutabilnih standarda, funkcija i smisla, provocira na promišljanje o odnosu društva prema univerzitetu i odnosu između obrazovanja i obrazovanosti (Huber, 2012: 47). Takođe predskazuje predstojeće uobličavanje ‚novog čoveka‘, čoveka struke bez duha i srca, kloniranog u kompjuterizovanog robota. Bolonjom devastiran univerzitetski pejzaž je iz razumljivih razloga teško spojiv sa humorom, stoga je *Anete Pent* svoju jetku kritiku zaogrnila u ironiju, satiru, karikiranje, tako da ovaj tužni prizor izgleda na momente i samo na prvi pogled čak zabavno, čime je svakako obogatila subžanr kampus-romana.

LITERATURA

Primarna literatura:

- Nolte, D. (2001). *Die Intrige: Ein Berliner Campus-Roman*. Frankfurt/M.: Fischer.
 Pehnt, A. (2010). *Hier kommt Michelle: Ein Campusroman*: Bd. 1 (2. izd.). Freiburg i. Br.: Jos Fritz Buchhandlung Antiquariat Verlag.

Schwanitz, D. (1995). *Der Campus: Roman*. Frankfurt/M: Goldmann Verlag.

Schwanitz, D. (2000). *Der Zirkel: Roman*. Frankfurt/M: Goldmann Verlag.

Sekundarna literatura:

Beli-Genc, J. (2002). Kantov odgovor. U: Kant – Fuko – Habermas: O prosvćenosti (str. 45-56).

Novi Sad: Kulturno-prosvetna zajednica Vojvodine / Društvo za proučavanje XVIII veka.

Bertschik, J. (2005). „Kolportageliteratur mit Hintergründen“: Zur Problematik literarischer Wertung am Beispiel von Vicki Baum (1888-1960). In: Enklaar J., & Ester H. (Ed.) (2005). *Im Schatten der Literaturgeschichte: Autoren, die keiner mehr kennt?*. Amsterdam/ New York: Rodopi.

Braun, M. (2012). Lesen und lesen lassen: Universitätssatire. *Forschung & Lehre*, 1. Preuzeto sa: <http://www.forschung-und-lehre.de/wordpress/?p=9592>

Das große Chatroom-ABC (1. oktobar 2006). Preuzeto 6. maja 2013, sa <http://www.welt.de/print-welt/article156798/Das-grosse-Chatroom-ABC.html>

Eichstätter Universitätsdozent bewahrt als „Anwalt der missachteten Texte“ unveröffentlichte Texte vor der Schublade (24. jun 2011). Preuzeto 4. maja 2013, sa <http://www.ku.de/presse/pi/einzelsicht/article/eichstaetter-universitaetsdozent-bewahrt-als-anwalt-der-missachteten-texte-unveroeffentlichte/>

Fischer, C. (2010). *Campusromane der Gegenwart oder die Gleichzeitigkeit des Ungleichzeitigen* (p. 15-25). In: *Komparatistik: Jahrbuch der Deutschen Gesellschaft für Allgemeine und Vergleichende Literaturwissenschaft* (2008/2009).

Fludernik, M. (2008). *Erzähltheorie: Eine Einführung* (2. izd.). Darmstadt: WBG.

Genette, G. (1993): *Palimpseste: Die Literatur auf zweiter Stufe*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.

Grabner-Haider, A. (2010): *Kulturgeschichte des Frühen Mittelalters: Von 500 bis 1200 n. Chr.* Preuzeto sa: <http://books.google.rs/books?isbn=3647540064>

Hirsch, A. (22. jul 2011). Ähnlichkeiten mit Lebenden sind beabsichtigt. Preuzeto 4. maja 2013, sa <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/autoren/literaturbetriebsposse-aehnlichkeiten-mit-lebenden-sind-beabsichtigt-11114115.html>.

Hirschmann, F. (2009). *Eheformen in der Antike*. Preuzeto sa: <http://books.google.rs/>

Holder, F. (2010). Vorwort. In: Pehnt, A. (2010). *Hier kommt Michelle: Ein Campusroman: Bd. 1* (2. izd.). Freiburg i. Br.: Jos Fritz Buchhandlung Antiquariat Verlag.

Holder, F., Staiger, M. (2010). Vorwort zur zweiten, verbesserten Auflage. In: Pehnt, A. (2010). *Hier kommt Michelle: Ein Campusroman: Bd. 1* (2. izd.). Freiburg i. Br.: Jos Fritz Buchhandlung Antiquariat Verlag.

Huber, M. (2012). Wer erzählt die Universität? Warum wir deutsche Campusromane brauchen. *Forschung & Lehre*, 1. Preuzeto sa: <http://www.forschung-und-lehre.de/wordpress/?p=9592>

Institut für deutsche Sprache und Literatur. *Kommentiertes Vorlesungsverzeichnis SoSe 2011* (2011). Preuzeto 10. maja 2013 sa https://www.ph-freiburg.de/fileadmin/dateien/fakultaet2/deutsch/docs/kvv/kvv_deutsch_sose2011.pdf.

Kant, I (2002). *Odgovor na pitanje: Šta je prosvćenost?* (Prevod sa komentarima: Julijana Beli-Genc) (str. 7-18). U: Kant – Fuko – Habermas. *O prosvćenosti* (2002). Novi Sad: Kulturno-prosvetna zajednica Vojvodine / Društvo za proučavanje XVIII veka.

Kinder, H. (2000). *Vom lustigen Exoten zum traurigen Exempel: Universitäres in deutschsprachiger Gegenwartsliteratur*. Nischik, R. M. (Ed.) (2000): *Uni literarisch: Lebenswelt Universität in literarischer Repräsentation*. Konstanz: Universitätsverlag.

Kristensen, S. (2013). *Univerzitet u književnosti: univerzitetski roman u angloameričkoj i norveškoj književnosti*. *Kultura*, 138, str.

- Leidlmaier, K. Sprache & Kommunikation im Internet. Preuzeto 15. maja 2013, sa http://www.uibk.ac.at/psychologie/mitarbeiter/leidlmaier/seminararbeit_sprache_und_kommunikation_im_internet.pdf
- Lessing, G. E. (1973). Zerstreute Anmerkungen über das Epigramm und einige der vornehmsten Epigrammatisten. In: Werke, Bd. 5. München: Hanser Verlag.
- Maidt-Zinke, K. (2008). Studenten als Liebhaber bevorzugt. Preuzeto 26. marta 2011, sa <http://www.sueddeutsche.de/kultur/campus-krimi-studenten-als-liebhaber-bevorzugt-1.690632>
- Matthias, B. (2006). The Hotel as Setting in Early 20th-Century German and Austrian Literature: Checking in to Tell a Story. New York: Camden House.
- Mews, S. (1987). Martin Walsers *Brandung*: Ein deutscher Campus-Roman? The German Quarterly, 650/ 2, 220-236.
- Netz-Slang: Chat-Sprache wird erforscht (28. maj 2009). Preuzeto 14. maja 2013, sa <http://www.bz-berlin.de/aktuell/deutschland/chat-sprache-wird-erforscht-article470217.html>
- Paech, J. (2000). Campus – hier und anderswo. In: Nischik, R. M. (Ed.) (2000): Uni literarisch. Lebenswelt Universität in literarischer Repräsentation. Konstanz: Universitätsverlag.
- Pehnt, A. (16. 4. 2010). Wie schreibe ich einen Roman? Fudder. Preuzeto sa <http://fudder.de/artikel/2010/04/16/annette-pehnt-wie-schreibe-ich-einen-roman/>
- Plexnies, M. (2006). Der Wissenschaftler als Anti-Held? Untersuchungen zum deutschsprachigen Universitätsroman im 20. Jahrhundert. Norderstedt: Grin Verlag.
- Rippl, G. (2000). Uniwelten oder: Leben in zu engen Biotopen – Von Max Beerbohms *Zuleika Dobson* zu David Lodges *Small World*. In: Nischik, R. M. (Ed.) (2000): Uni literarisch. Lebenswelt Universität in literarischer Repräsentation. Konstanz: Universitätsverlag.
- Roellecke, G. (oktobar 2011). Lesen und lesen lassen. Bologna greift um sich. Forschung & Lehre, 10. Preuzeto sa <http://www.forschung-und-lehre.de/wordpress/?p=8877>
- Schmeiser, D. (2000). Campusroman. Preuzeto 10. novembra 2011, sa http://www.falter.at/web/heureka/archiv/00_2/08.php
- Schulte, B. (19. januar 2011). Die Universität brennt: „Hier kommt Michelle“: Die Freiburgerin Annette Pehnt hat einen gnadenlos witzigen „Campusroman“ geschrieben. Badische Zeitung. Preuzeto 4. maja 2013, sa <http://www.badische-zeitung.de/literatur-rezensionen/die-universitaet-brennt--40204549.html>
- Seger, C. (2005). Grand Hotel: Schauplatz der Literatur. Köln: Böhlau Verlag.
- Stachowitz, V. (2001). Die Selbstthematization des wissenschaftlichen Millieus in der deutschen Literatur des 20. Jahrhunderts. Inaugural-Dissertation, die Bergische Universität-Gesamthochschule Wuppertal, Wuppertal. Preuzeto 26. marta 2011, sa http://deposit.ddb.de/cgi-bin/dokserv?idn=963275453&dok_var=d1&dok_ext=pdf&filename=963275453.pdf
- Staechelín, P. (maj 1976). Anmerkungen von Plastik von Alf Lechner. PH-FR2. Mittelungsblatt der Pädagogischen Hochschule Freiburg. Preuzeto 14. maja 2013, sa http://opus.bsz-bw.de/phfr/volltexte/2008/52/pdf/PH_FR_2_76.pdf
- Thuncke, J. (1992). Colportage ohne Hintergründe: Der Film *Grand Hotel* (1932): Exemplarische Darstellung von Entwicklungsgeschichte von Vicki Baums Roman *Menschen im Hotel*. In: Sevin, D. (Ed.) (1992). Die Resonanz des Exils. Gelungene und mißlungene Rezeption deutschsprachiger Exilautoren. Amsterdam-New York: Rodopi.
- Vicki Baum/ Literatur: Den Markt im Auge (13. decembar 1950). Spiegel. Preuzeto 14. maja 2013, sa <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-44451333.html>

- Weiß, W. (1988). *Der anglo-amerikanische Universitätsroman: Eine historische Skizze*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Wilpert, G. v. (2001). *Sachwörterbuch der Literatur* (8. izd.). Stuttgart: Kröner Verlag.

Julijana Beli-Genc
Milica Pasula

THE BOLOGNA DECLARATION ON CAMPUS

SUMMARY

Campus novel *Here comes Michelle* (*Hier kommt Michelle*) by Annette Pehnt from 2010 and the process of its publication are considered in the context of the history of this sub-genre in Anglophone and German literature. Then the presence of the main characteristics of this sub-genre of novel are determined: the intersection with the novel with a key, with students' novel, satirical, ironic, parodic elements, stereotypes. The paper points out different types of transtextuality according to Genette. The analysis of characters through literary, psychological and sociological point of view gives the image of the post-Bologna university and its relationship with the modern society.

Keywords: Annette Pehnt, campus novel, postbologna university

Julijana Beli-Genc
Milica Pasula

BOLONJA U KAMPUSU

REZIME

Kampus-roman Anete Pent *Evo stiže Mišel* iz 2010. godine i proces njegovog objavljivanja razmatraju se u kontekstu historijata ovog subžanra u anglofonij i nemačkoj književnosti. Takođe se utvrđuje prisustvo osnovnih karakteristika ove romaneskne podvrste: ukrštanje sa romanom sa ključem, sa studentskim romanom, satirični, ironični, parodijski elementi, stereotipi. U radu se ukazuje i na različite tipove transtekstualnosti po Ženetu. Preko analize likova sa književnog, psihološkog i sociološkog stanovišta daje se slika postbolonjskog univerziteta i njegove povezanosti sa modernim društvom.